

ΚΕΝΤΡΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ
Διδασκαλίας & Μάθησης
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

Πρακτικές της κριτικά στοχαστικής διδασκαλίας και μάθησης

Λαμπρίνα Γιώτη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΑΠΘ

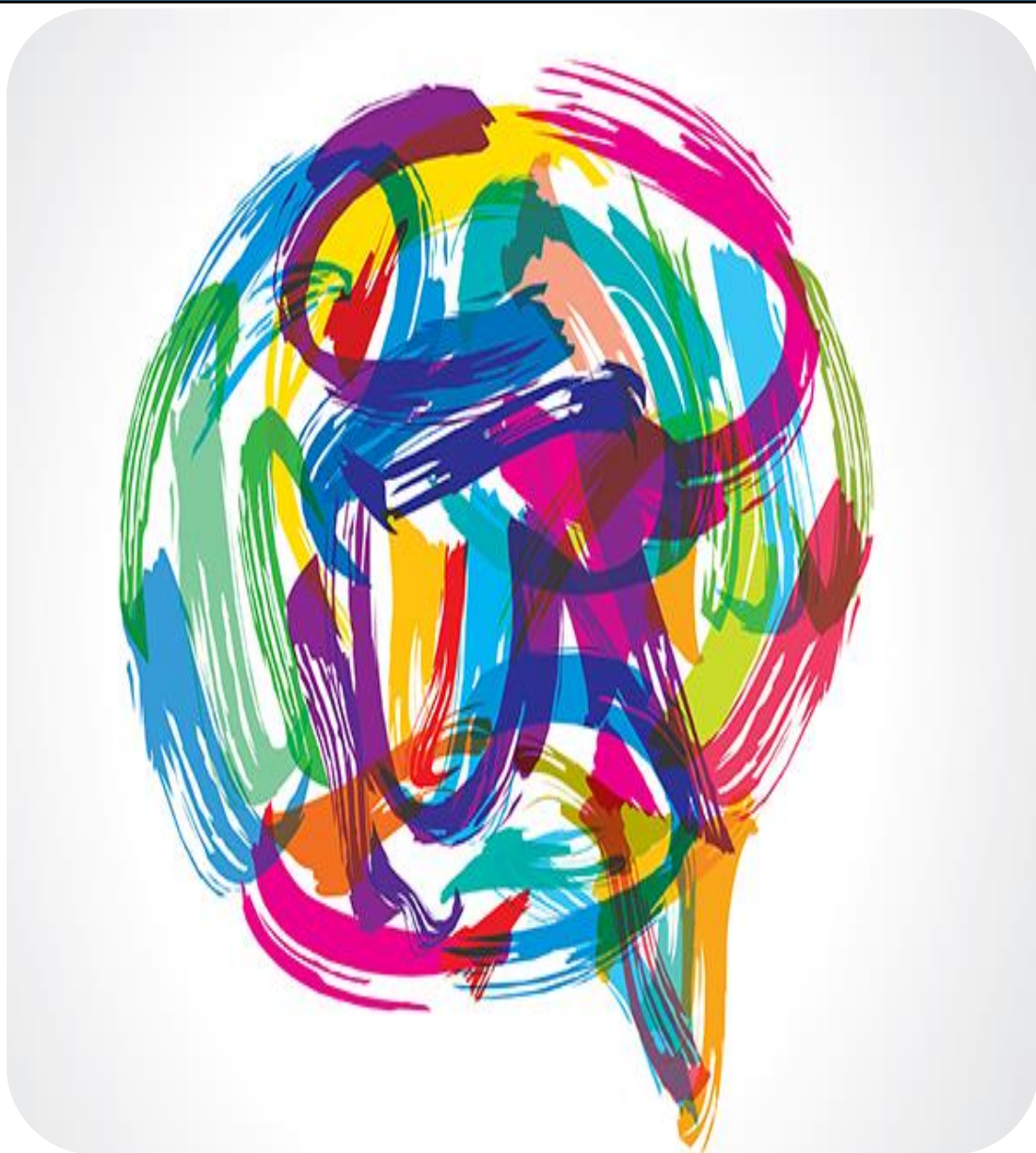

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τι είναι ο κριτικός στοχασμός / η κριτική σκέψη;

- Η ζωή είναι μια σειρά από αποφάσεις μικρές και μεγάλες
- Οι αποφάσεις βασίζονται σε παραδοχές/υποθέσεις

✓ *Τι είναι οι παραδοχές;*

✓ *Πώς τις αποκτούμε;*

Τι είναι ο κριτικός στοχασμός/ η κριτική σκέψη;

Προκειμένου να οδηγηθούμε σε καλές αποφάσεις πρέπει να γνωρίσουμε την ακρίβεια & την εγκυρότητα των παραδοχών μας.

Η διεργασία του κριτικού στοχασμού = η διεργασία που χρησιμοποιούμε για να αποκαλύψουμε και να ελέγξουμε τις παραδοχές μας.

Υιοθετώντας τον κριτικό στοχασμό στην πρακτική μας

- *Εύρεση μίας Κοινής Γλώσσας*
- *Μια διαδικασία ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ*
- *Αξιολόγηση της ακρίβειας / εγκυρότητας των ΠΑΡΑΔΟΧΩΝ*
- *Διερεύνηση ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ*
- *Ανάληψη ενημερωμένης δράσης*

(Brookfield, 2023; Γιώτη, 2024)

Εύρεση μίας Κοινής Γλώσσας

- Ποια γλώσσα θα επικοινωνήσει ένα κοινό θεωρητικό έργο που στη συνέχεια θα επικοινωνήσει μια κοινή κατανόηση του τι συνεπάγεται η κριτική σκέψη - τόσο για τους/τις φοιτητές/τριες όσο και για τους/τις καθηγητές/τριες όλων των γνωστικών αντικειμένων;

Μία Διαδικασία Αξιολόγησης

- Η κριτική σκέψη (ΚΣ) ως διαδικασία αξιολόγησης: Κρίνουμε την ακρίβεια και την εγκυρότητα των παραδοχών εξετάζοντάς τες από διαφορετικές οπτικές γωνίες.
- Η αξιολόγηση σημαίνει ότι μερικές φορές οι παραδοχές μας είναι ακριβείς & έχουν νόημα – “και να γιατί...” (παρέχουμε αιτιολόγηση μέσω παραδειγμάτων).
- Η εστίαση στην αξιολόγηση σημαίνει ότι αποφεύγουμε να νομίζουν οι φοιτήτριες/τές ότι η ΚΣ είναι μια διαδικασία που πάντα βρίσκει λάθη, ή καταρρίπτει τα επιχειρήματα του άλλου. Αυτό που αξιολογούμε είναι το πόσο ακριβείς είναι οι διαδικασίες που χρησιμοποιούμε για να εδραιώσουμε έγκυρη γνώση.

Αξιολόγηση της ακρίβειας/εγκυρότητας των παραδοχών

- Εντοπίζουμε τις παραδοχές που υπαγορεύουν τις σκέψεις και τις δράσεις μας
- Προβαίνουμε σε έλεγχο της ακρίβειας και της εγκυρότητας των παραδοχών μας
- Ακολουθώντας, αναλαμβάνουμε ενημερωμένη δράση

Διερεύνηση εναλλακτικών προοπτικών

Επιχειρούμε να εξετάσουμε ιδέες και δράσεις υπό το πρίσμα πολλαπλών και διαφοροποιημένων οπτικών

Μία ενημερωμένη δράση

- Έγκειται στην αποτίμηση των διαθέσιμων τεκμηρίων ή εμπειρίας
- Η δράση η οποία έχει αναγνωρίσει και ελέγξει τις παραδοχές που την υπαγορεύουν ή τη διέπουν
- Η δράση η οποία έχει πιθανότητες να επιτύχει τις επιδιωκόμενες προθέσεις της και τις συνέπειές τους
- Η δράση η οποία διαπερνιέται από μια λογική που μπορεί να εξηγηθεί με σαφήνεια

Η διεργασία του κριτικού στοχασμού - 1

Η διεργασία του κριτικού στοχασμού -2

1) Ανακάλυψη των παραδοχών

- ✓ Πρέπει να μάθουμε ποιες είναι οι παραδοχές μας (ρητές, σιωπηρές)
- ✓ **Σιωπηρές:** εμπλοκή τρίτων (φίλων, οικογένειας, συναδέλφων)
 - νέες οπτικές
- ✓ Ανάγνωση βιβλίων, παρακολούθηση βίντεο, ταξίδια, νέες εμπειρίες.

Η διεργασία του κριτικού στοχασμού - 3

2) Εξέταση των παραδοχών

Έλεγχος εγκυρότητας και ακρίβειας των παραδοχών διερευνώντας εναλλακτικές οπτικές και αντλώντας συμβουλές από ευρύ φάσμα πηγών.

3) Εφαρμογή της ανάλυσής μας στις αποφάσεις μας - λήψη

τεκμηριωμένων αποφάσεων βάσει παραδοχών που έχουν ερευνηθεί.

Είδη παραδοχών

I) Παραδειγματικές παραδοχές: δομικές παραδοχές που χρησιμοποιούμε για να ταξινομήσουμε τον κόσμο σε θεμελιώδεις κατηγορίες.

Παραδείγματα:

- Οι ενήλικοι είναι κατά ένα φυσικό τρόπο αυτοκατευθυνόμενοι ως εκπαιδευόμενοι.
- Οι καλές τάξεις είναι εγγενώς δημοκρατικές.
- Η εκπαίδευση έχει πάντα πολιτική διάσταση.
- Η δημοκρατία εξασφαλίζει την ισότητα και τη δικαιοσύνη.
- Η διδασκαλία είναι λειτούργημα.

Είδη παραδοχών

II) Κανονιστικές παραδοχές: αφορούν τι πιστεύουμε ότι **πρέπει** να συμβαίνει σε μια συγκεκριμένη κατάσταση.

Παραδείγματα

- Η εκπαίδευση συνολικά πρέπει να προωθεί την κριτική σκέψη.
- Οι τάξεις πρέπει να αντιπροσωπεύουν τις αξίες της δημοκρατίας.
- Οι εκπαιδευτές πρέπει να αποσαφηνίζουν τις προσδοκίες, τους στόχους και τα κριτήρια αξιολόγησης όσο το δυνατό νωρίτερα σε ένα εκπαιδευτικό συμβάν.
- Οι εκπαιδευτές πρέπει να προωθούν τη συμμετοχή στην τάξη.

Είδη παραδοχών

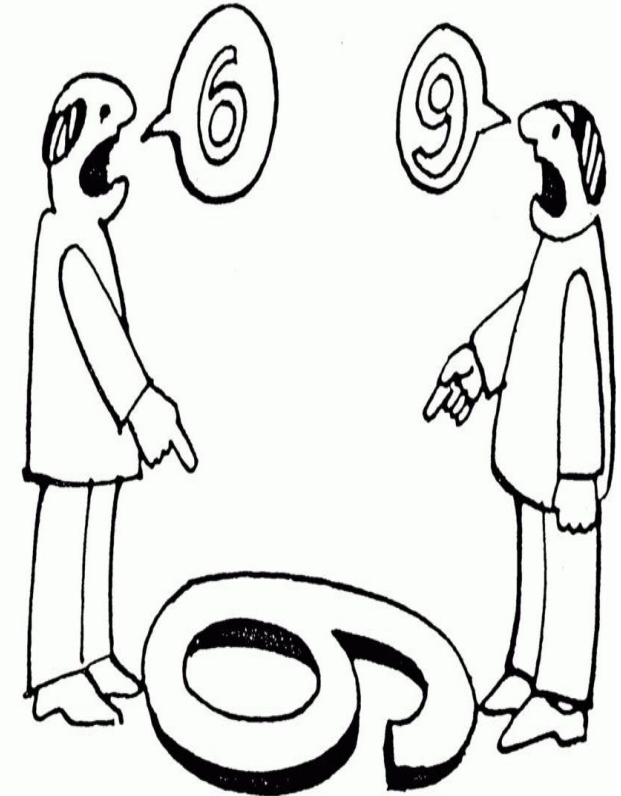
III) Αιτιώδεις παραδοχές: παραδοχές για τον τρόπο λειτουργίας διαφορετικών τμημάτων του κόσμου και για τις συνθήκες υπό τις οποίες μπορούν αυτά να αλλάξουν. Συνήθως διατυπώνονται με προγνωστικούς όρους.

Παραδείγματα

- Η αναδιάταξη των καθισμάτων σε κύκλο δημιουργεί ένα φιλόξενο περιβάλλον για μάθηση που εκτιμούν οι εκπαιδευόμενοι.
- Η διδασκαλία σε ομάδες θα προσφέρει στους εκπαιδευόμενους ένα μεγαλύτερο εύρος οπτικών από ό,τι είναι εφικτό στην ατομική διδασκαλία.
- Η χρήση μαθησιακών συμβολαίων προάγει την αυτοκατευθυνόμενη μάθηση.
- Η συμμετοχή στην τάξη θα προσφέρει στους εκπαιδευόμενους την ευκαιρία να κατανοήσουν καλύτερα το θέμα που εξετάζουν.

Δυσλειτουργικές παραδοχές που μπορεί να έχουμε

- ✓ Περιμένω ότι θα ξεχωρίζω ως διδάσκων/ουσα.
- ✓ Θα ήταν πολύ κακό εάν έκανα κάποιο λάθος στην τάξη.
- ✓ Αισθάνομαι ότι όλοι οι μαθητές/ φοιτητές/ εκπαιδευόμενοί μου πρέπει να με αποδέχονται.
- ✓ Εάν δεν πάει καλά ένα μάθημα νοιώθω ως ο μόνος/η υπεύθυνος/η.
- ✓ Πρέπει να γνωρίζω τα πάντα.
- ✓ Πρέπει να είμαι πάντα διαθέσιμος/η για τους μαθητές/φοιτητές/εκπαιδευόμενους.
- ✓ Εάν κάνω λάθη σημαίνει ότι έχω αποτύχει.
- ✓ Εάν κάποιοι μαθητές/φοιτητές/εκπαιδευόμενοι εγκαταλείψουν το μάθημα, φταίω εγώ.

Άσκηση προσωπικού αναστοχασμού

- Ξέρω ότι έκανα καλή δουλειά στο μάθημα όταν...
- Τι θα ήθελα περισσότερο να λένε οι φοιτήτριες/εκπαιδευόμενές μου για μένα όταν δεν είμαι μπροστά...
- Τι θα ήθελα περισσότερο να λένε οι συνεργάτιδές μου για μένα όταν δεν είμαι μπροστά...
- Τι θα ήθελα περισσότερο να λένε οι προϊστάμενες/ διευθύντριες/ σύμβουλοί/ μου για μένα όταν δεν είμαι μπροστά...
- Το πρόβλημα κατά τη διδασκαλία που μου απορροφά τη μεγαλύτερη ενέργεια είναι...

Οι 4 φακοί εξέτασης της πρακτικής

- Η «ματιά» των φοιτητών/τριών ή εκπαιδευόμενων
- Η «ματιά» των συναδέλφων
- Η αυτοβιογραφία μου
- Η θεωρία & έρευνα

Η εμπειρία δείχνει ότι...

Οι φοιτήτριες/τές ΠΑΝΤΑ παρακολουθούν και «διαβάζουν» το νόημα των λέξεων & των πράξεών σας

Η «ματιά» των φοιτητριών/τών

- Το να γνωρίζει μία/ένας διδάσκουσα/οντας πώς βιώνουν ή «βλέπουν» οι φοιτήτριες/τές - εκπαιδευόμενες/οι τη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία είναι σημαντικό καθότι έτσι μπορεί να παίρνει ορθότερες αποφάσεις σχετικά με τους τρόπους οργάνωσης της μάθησης, τη δόμηση της διδασκαλίας, τις εργασίες, κ.λπ.
- Βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχή εφαρμογή του φακού είναι η/ο διδάσκουσα/οντας να φροντίζει ώστε η ανατροφοδότηση των φοιτητριών/τών ή εκπαιδευομένων να είναι ανώνυμη,
- να είναι ανοιχτή/ός στην κριτική και όχι αμυντική/ός και
- να δείχνει έμπρακτα ότι λαμβάνει υπόψη τις παρατηρήσεις τους, προσαρμόζοντας τη διδασκαλία ανάλογα, και εξηγώντας ποιες αλλαγές γίνονται και για ποιο λόγο.

Η «ματιά» των συναδέλφων

- Μπορούν να γίνουν οι καλύτεροι κριτικοί φίλοι, διευκολύνοντας τον διδάσκοντα να περιγράψει το πρόβλημα όπως το βιώνει, ρωτώντας και ενθαρρύνοντας τον να παρατηρήσει πτυχές της πρακτικής του που έως εκείνη τη στιγμή αγνοούσε και προτείνοντας του διαφορετικούς τρόπους σκέψης.
- Οι προσωπικές μαθησιακές εμπειρίες των ίδιων των διδασκόντων είναι άμεσα συνυφασμένες με την πρακτική τους, και κάποτε ασκούν μεγαλύτερη επίδραση από ότι οι θεωρίες και οι έρευνες που έχουν μελετήσει.

Η αυτοβιογραφία μου

Ο αυτοβιογραφικός φακός βοηθά να ανακαλέσει η/ο διδάσκουσα/οντας από τα βιώματά της/του ως μαθήτρια/τή ή φοιτήτρια/τη ότι την/τον διευκόλυνε, μπέρδεψε ή δυσκόλεψε.

Η θεωρία & έρευνα

- Ο φακός της θεωρίας είναι αυτός που μπορεί να παρέχει μία συνεκτική και περιεκτική επεξήγηση ενός τμήματος του κόσμου συνδέοντας όλους τους προηγούμενους.
1. *Η ματιά των φοιτητών/εκπαιδευομένων ενημερώνει τον διδάσκοντα για τις πτυχές της μαθησιακής διαδικασίας που έχει παρερμηνεύσει,*
 2. *Οι απόψεις των συναδέλφων προσφέρουν διαφορετικές ερμηνείες παρόμοιων καταστάσεων και*
 3. *Οι προσωπικές εμπειρίες υπενθυμίζουν τι είναι το πιο σημαντικό στη διαδικασία της μάθησης.*
 4. *Όμως είναι η δυνατότητα της θεωρητικής ανάλυσης, που περισσότερο από κάθε άλλο φακό, επιτρέπει στον διδάσκοντα να αποστασιοποιηθεί και να δει τη μεγάλη εικόνα.*

Τι λένε οι φοιτήτριες/τές & εκπαιδευόμενες/οι ό,τι τους βοηθά να μάθουν να σκέφτονται κριτικά

- *Όταν οι ίδιοι οι διδάσκουσες/ντες ρητά και δημόσια λειτουργούν ως πρότυπα άσκησης του κριτικού στοχασμού*
- *Όταν οι δραστηριότητες κριτικού στοχασμού είναι συνεχείς και διαδοχικές, ώστε να μυηθούν βαθμιαία στην πρακτική του εφαρμογή*
- *Όταν εφαρμόζεται σε μικρές ομάδες μάθησης με συμφοιτήτριες/τές ή συνεκπαιδευόμενες/ους*

Πώς ενσωματώνουμε την κριτική σκέψη με τρόπους που βοηθούν τις φοιτήτριες/τές;

- Πολλά σαφή **παραδείγματα δημόσιας μοντελοποίησης**.
- Σαφής εναρκτήρια δήλωση του αναλυτικού προγράμματος/περιεχομένου του μαθήματος, επεξήγηση, ορισμός της κριτικής σκέψης.
- Καταγραφή στόχων μαθημάτων και ενότητας που να καταδεικνύουν την εφαρμογή της κριτικής σκέψης.
- Μεταφράστε την κριτική σκέψη με συγκεκριμένους μορφές και τρόπους σε συμπεριφορές και ενέργειες που αναγνωρίζουν οι φοιτήτριες/τές-εκπαιδευόμενες/οι.
- Κατασκευάστε φόρμες για την αξιολόγηση της προόδου των φοιτητριών/τών-εκπαιδευόμενων.
- Σχεδιάστε ασκήσεις στην τάξη για την προώθηση της κριτικής σκέψης.

Επεξήγηση του [αναλυτικού] προγράμματος ή ορισμός της κριτικής σκέψης/κριτικού στοχασμού

- Αυτό το μάθημα σας ζητά να εφαρμόσετε την κριτική σκέψη στις ιδέες/ πρακτικές που θα μελετήσουμε.
 - *«Με την κριτική σκέψη εννοώ...»*
 - *«Η κριτική σκέψη περιλαμβάνει...»*
 - *«Η κριτική σκέψη ορίζεται ως...»*
 - *«Η κριτική σκέψη συμβαίνει όταν...»*
- Συμπληρώστε μία ή περισσότερες από αυτές τις προτάσεις με τρόπο που να επικοινωνεί με απλό και ξεκάθαρο τρόπο στους μαθητές τι εννοείτε όταν λέτε ότι θέλετε να αναλάβουν «κριτική σκέψη» ή «να σκέφτονται κριτικά».
- Βρείτε κάποια/ον από τον δικό σας ή άλλο συναφή κλάδο και συγκρίνετε σημειώσεις.

Μια βασική ρουμπρίκα για την αξιολόγηση της κριτικής σκέψης

- Βρείτε κάποιον από τον δικό σας ή άλλο συναφή κλάδο/αντικείμενο και επιλέξτε έναν δείκτη κριτικής σκέψης που μόλις εντοπίσατε σε κάποια φοιτήτρια/τή ή εκπαιδευόμενη/ο.
- Προβείτε από κοινού σε καταιγισμό ιδεών για όσο το δυνατό περισσότερες συγκεκριμένες ενέργειες ή συμπεριφορές που δείχνουν οι φοιτήτριες/τές-εκπαιδευόμενες/οι και αποτελούν παράδειγμα αυτής της πτυχής της κριτικής σκέψης;
 - Στο υψηλότερο επίπεδο
 - Σε πολύ καλό επίπεδο
 - Επαρκώς
 - Ελλειμματικά
 - Ανεπαρκώς

Ξεκινώντας με την ανάλυση σεναρίου

Μια σύντομη φανταστική βινιέτα - 1 έως 2 παραγράφους - στην οποία ένας μελετητής ή ένας επαγγελματίας στον τομέα, το αντικείμενο ή το θέμα που ερευνάται παίρνει μια απόφαση ή επιλογή ή κάνει μια ενέργεια

Οι φοιτήτριες/τές – εκπαιδευόμενες/οι διαβάζουν αυτό το σενάριο και απαντούν σε 3 ερωτήσεις:

- *Με ποιες υποθέσεις λειτουργεί η/ο πρωταγωνίστρια/τής;*
- *Από τις υποθέσεις που προσδιορίστηκαν, ποιες θα μπορούσε να ελέγξει η/ο πρωταγωνίστρια/τής με απλή μελέτη και έρευνα; Πώς?*
- *Ποια είναι η εναλλακτική ερμηνεία αυτού του σεναρίου; Μια εκδοχή του τι συμβαίνει που είναι συνεπής με τα περιγραφόμενα γεγονότα, αλλά με την οποία η/ο πρωταγωνίστρια/τής θα διαφωνούσε.*

Βιβλιογραφία

Brookfield S. (2023). Προς μία κριτικά στοχαστική διδασκαλία. Λ. Γιώτη & Θ. Καραλής (Επιστ. Επιμ.). Κ. Τόκα (μτφρ). Gutenberg.

Γιώτη, Λ. (2024). Το έργο του S. Brookfield. Θεωρία και Πρακτική της Στοχαστικά Κριτικής Μάθησης. Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

www.stephenbrookfield.com

Σύντομο Βιογραφικό Σημείωμα